

Н. М. АНУФРІЄВА, канд. філос. наук, доц.
(Міжрегіональна Академія управління персоналом, м. Київ)
Р. А. АНУФРІЄВА, канд. філос. наук
(Інститут соціології НАН України, м. Київ)

НАРОДНА ПРАКТИКА СПІВІСНУВАННЯ ПРО ЗАПОБІГАННЯ ТА РОЗВ'ЯЗАННЯ ✓ КОНФЛІКТІВ

Наукові праці МАУП, 2003, вип. 11, с. 169–170

Розглядається співвідношення проблеми конфліктів у науковій психології з позицій народної мудрості. Наводяться установки щодо організації безконфліктної взаємодії людей у різних сферах життя.

Поняття конфлікту належить як до буденної свідомості, так і до науки, що вкладає в нього особливий зміст. Народні прислів'я, приказки, прози-валки є відбиттям багатого народного досвіду розуміння та розв'язання конфліктних ситуацій. У повсякденному житті конфлікти вважаються вічними супутниками людських стосунків, що виникають на ранніх стадіях онтогенезу.

Дослідження вітчизняних соціологів Я. Л. Коломінського і Б. П. Жизневського свідчать, що у малюків конфлікти виникають через іграшки, у дітей середнього шкільного віку — через ролі, а у старшому віці — через правила гри [2, 38]. Причини зіткнень, що виникають між дітьми, відбивають їх віковий розвиток, коли від дріб'язкових непорозумінь вони поступово переходять до обговорення правильності дій кожного учасника ігрової діяльності.

Дитячі спільноти мають свої правила регулювання стосунків, що у словесній формі виражають способи соціальної оцінки певних відхилень від норм поведінки. Це найкраще виявляється у формі дитячих дражнінь, які дослідники називають “лірикою висміювання”. Подібні висміювання є формою словесної агресії в ситуації дитячих непорозумінь. Такі дражніння спрямовані на висвітлення негативних рис дітей і запобігання в подальшому їхній “проекції” на сферу міжособистісних стосунків. “Лірика висміювання” відбиває вже існуючі види поведінки дитини і сприяє

її корекції, а дієвим способом запобігання негативним явищам у становленні дитини як особистості є засвоєння нею соціально схвалюваних норм, правил, цінностей.

Дитячий вік є найкращим для засвоєння соціальних норм поведінки, відхилення від яких у подальшому призводить до міжособистісних непорозумінь. Дорослість дітей змінює їхні стосунки з оточенням, із батьками: “Виріс син до вуха — бережись обуха”. Але закладені в ранньому віці позитивні цінності розвиваються, збагачуються і даються взнаки в подальшому житті.

Вітчизняні та зарубіжні дослідники конфліктів акцентують увагу на двох їх аспектах — предметному, пов'язаному із з'ясуванням конфлікту та способами його розв'язання, і емоційному, який відбиває почуття та переживання учасників конфліктної взаємодії. Проте поза розглядом часто-густо залишається третій аспект — нормативний, без якого неможливо зрозуміти конфлікт як соціальний феномен. Норми забезпечують можливість обґрунтування людиною своєї поведінки і задають певні її стандарти. Зміст і способи нормування є різними в різних культурах [1, 247].

Основною сферою дорослої взаємодії, де постійно виникають міжособистісні проблеми, є родина. Тому не дивно, що кожний народ протягом століть намагався виробити “свої” рецепти сімейного благополуччя. Народна етноконф-

ліктологія рекомендувала починати забезпечення безконфліктного сімейного спілкування з правильного вибору супутника життя, а для цього вважалося за потрібне добре знати партнера ще до шлюбу: "Женитись на скору руку — на довгу муку".

Вважалося, що відсутність взаєморозуміння у подружжя може бути пов'язана з різним статусом осіб, різницею у віці, тому рекомендувалося шукати собі "рівню": "Рівні по вдачі — міцні на любов"; "Не женися на старій — сам дідом будеш".

Серед практичних рекомендацій української народної конфліктології переважають заходи профілактики сімейних конфліктів, серед яких чітке дотримання сімейних обов'язків і розподілу праці ("жіноча" і "чоловіча" справи), добросовісне виконання кожним членом сім'ї своїх функцій: "Жінка ледащо — в хаті нінащо".

У народній свідомості відбиваються різні стадії конфліктної взаємодії, починаючи з витоків і закінчуючи результатами. Існування великої кількості прислів'їв та приказок, що торкаються міжособистісних конфліктів у багатьох сферах життя, виконує інформаційно-профілактичну функцію, попереджуючи про можливі причини та наслідки конфліктів. Великою перешкодою на шляху до сімейної злагоди є пияцтво, тому народна мудрість застерігає: "З п'яницею поведешся — горя наберешся".

У будь-якому конфлікті, а в сімейному особливо, дуже важливо своєчасно зупинитися, уникнути конфлікту: "Один не хоче — двоє не поб'ються".

Стратегія уникнення — це не поразка, а гнучка позиція щодо розумного врегулювання конфлікту.

Навіть незначні причини можуть вивести людину з рівноваги і стати джерелом непорозуміння, тому добре володіння собою, витримка і толерантність у міжособистісних стосунках, висока культура спілкування є запорукою безконфліктної взаємодії людей. Вміння не помічати дрібниць, "не робити з мухи слона" — важливі якості особистості.

Важливою часткою культури спілкування, яка, у свою чергу, є складовою культури особистості, вважається вміння слухати співрозмовника. Без цього процес спілкування втрачає сенс. Недарма у народі кажуть, що людина, маючи один рот і два вуха, повинна більше слухати, ніж говорити. Неуважність до того, що каже партнер, не сприяє взаєморозумінню і загострює стосунки.

Народна конфліктологія містить цінні положення щодо безконфліктного життя в межах певної соціальної спільноти. Конфлікти, пов'язані з позародинними відносинами, вирішуються, як правило, за допомогою "гласності", тобто зі спранням на громаду як гаранта розв'язання посталих проблем. Громада є своєрідним колективним суб'єктом, покликаним вирішувати спірні питання. Без сумніву, "Одна голова — добре, а дві — краще".

У росіян ворота, вимазані дьогтем, означають ганьбу для всієї родини, особливо для дівчини, яка живе в цьому домі. Звинувачена в такий спосіб дівчина могла захиститися від образи, глузування, звернувшись до старости і попросивши його зібрати загальну "сходку" мешканців села [3, 277].

Таким чином, народна практика "співжиття" виробила низку установок щодо організації безконфліктної взаємодії людей у різних сферах життя. У скарбниці народної мудрості містяться безцінні установки щодо запобігання і конструктивного розв'язання конфліктів у різних сферах людського життя, які ще потребують подальшого наукового аналізу і осмислення.

Література

1. Гришина Н. В. Психология конфликта. — СПб., 2000.
2. Коломинский Я. Л., Жизневский Б. П. Социально-психологический анализ конфликтов между детьми в игровой деятельности // Вопр. психологии. — 1990. — № 2. — С. 35–42.
3. Павленко В. М., Таглін С. О. Етнопсихологія. — К., 1999.